

سخن سردبیر

بسیار خرسندیم که چهارمین شماره از فصل نامه "جامعه و محیط زیست" با مشارکت اندیشمندان، صاحب نظران و پژوهشگران، آماده و اکنون انتشار یافته است. انتشار مستمر و به هنگام این فصل نامه، نشان دهنده وجود خلاء اساسی در بحث ارتباط جامعه و محیط زیست در سطح جامعه و دانشگاه است که این مهم با مشارکت نویسندگان محترم میسر شده و مورد استقبال علاقه مندان قرار گرفته است.

در شماره جاری فصل نامه "جامعه و محیط زیست"، همانند شماره‌های پیشین، شش مقاله درج شده است.

مقاله اول با عنوان "ارزیابی و گونه‌شناسی رفتار محیط زیستی گردشگران خانوادگی در سفر به مقصد چندگانه گردشگری"، می‌باشد. نتایج این مطالعه نشان داد که رفتار محیط زیستی گردشگران خانوادگی در مراحل پیش از سفر، حین سفر و پس از سفر، پایین‌تر از حد متوسط است. همچنین، محققان این پژوهش مدعی اند که در این تحقیق پنج گونه رفتاری را شناسایی کردند: خانواده‌های "ناسازگار و ناپایدار" (تخریب‌گران)، "ناآگاه" (رهگذران)، "بی تفاوت" (منفعلان)، "آگاه و فعال" (پیش‌گامان) و "الهام‌بخش و پیشرو" (سفیران محیط زیست). اکثریت خانواده‌ها در سطح پایین رفتار محیط زیستی، گروه "رهگذران ناآگاه" قرار داشتند.

دومین مقاله در فصل نامه حاضر با عنوان "نسبت گفتمان پساتوسعه و الهیات اسلامی محیط زیست" می‌باشد. آن طور که نویسندگان مقاله مطرح کردند از زمانی که اندیشه «رام کردن طبیعت» از فرانسیس بیکن، روح غالب ادبیات نوسازی و توسعه در دنیا شد،

مفهوم «طبیعت»، به عنوان یک مقوله فرهنگی بزرگ به موضوعی مادی و کوچک در حد منابع طبیعی آن هم در خدمت رفاه زندگی انسان تنزل یافت. همچنین، نویسندگان مدعی شدند که هدف این مقاله بررسی نقاط اشتراک و افتراق دیدگاه‌های پساتوسعه برآمده از ادبیات پساساختارگرایی و الهیات اسلامی مبنی‌گرا و راه‌حل‌های آن‌ها برای کاهش بحران‌های زیست‌محیطی و در نهایت، پیوند آن‌ها برای حل بهتر بحران‌ها و دوری از رویکرد صرفاً ابزاری و مهندسی است.

عنوان مقاله سوم عبارت است از "تبیین معنوی انسان‌شناسی شناختی، الزام معماری نوین علوم ترویج و آموزش محیط زیست". در این مقاله، محقق با بررسی و واکاوی مطالعات حوزه‌های کشاورزی، توسعه روستایی و محیط زیست ۱۹۹۰ تا ۲۰۲۰ داخل و خارج از کشور نشان داد انسان‌شناسی شناختی، کانون توجه این مطالعات بوده است. در این مقاله، چگونگی تبیین معنوی انسان‌شناسی شناختی مطرح شده است و به دست‌اندرکاران علوم ترویج و آموزش محیط زیست توصیه می‌شود تا با فراگیری فلسفه ملاصدرا شیرازی و با کمک اندیشمندان انسان‌شناسی شناختی، فرصت تحقق معنویت را در حوزه محیط زیست فراهم سازند.

عنوان مقاله چهارم "ناتوان سازی دریاچه ارومیه در متن فراروایت‌ها (مردم‌نگاری انتقادی)" می‌باشد. در این تحقیق محققان به فرآیندهایی که در بستری رابطه‌ای به ناتوان‌سازی دریاچه‌ی ارومیه منجر شده، می‌پردازند. یافته‌های این پژوهش نشان داد که ناتوان‌سازی دریاچه‌ی ارومیه نتیجه‌ی کشمکش بر سر اعمال مادی و معنا است. به عبارت دیگر، کشمکش‌های محیط زیستی نه تنها در سطح سیاست‌گذاری، بلکه در سطح رقابت بر سر معانی، ارزش‌ها و مشروعیت دانش‌های مختلف درباره‌ی محیط زیست نیز رخ داده است.

مقاله پنجم با عنوان "بررسی نقش آموزش کشاورزی شهری در مدارس و تأثیر آن بر توسعه پایدار شهری (مورد مطالعه: مدارس ابتدایی شهر تهران)"، به بررسی و تحلیل نقش آموزش و فرهنگ سازی کشاورزی شهری در مدارس ابتدایی شهر تهران می پردازد و تأثیر آن را بر توسعه پایدار شهری مورد ارزیابی قرار می دهد. یافته های این پژوهش نشان می دهد که کشاورزی شهری می تواند به عنوان ابزاری آموزشی مؤثر، دانش آموزان را با مفاهیم پایداری و حفاظت از محیط زیست آشنا سازد و به تحقق اهداف توسعه پایدار شهری کمک کند. با این حال، چالش هایی همچون کمبود فضای فیزیکی و منابع مالی، نیاز به اصلاح برنامه های درسی و ضرورت حمایت نهادی در این مسیر وجود دارد.

مقاله آخر این شماره فصل نامه جامعه محیط زیست با عنوان "تأثیر تغییرات اقلیمی بر الگوهای مهاجرت انسانی در مناطق خشک ایران: مطالعه کیفی در شهر سمنان" می باشد که هدف آن بررسی تأثیر تغییرات اقلیمی بر الگوهای مهاجرت ساکنان شهر سمنان، یکی از شهرهای واقع در منطقه خشک ایران، بوده است. نتایج این پژوهش نشان دهنده آن است که کاهش دسترسی به منابع آب به عنوان یکی از مهم ترین پیامدهای تغییرات اقلیمی، به همراه افت محسوس تولیدات کشاورزی و افزایش نگرانی های محیط زیستی، از جمله عوامل کلیدی در تصمیم گیری ساکنان برای مهاجرت به شمار می روند.

امید است مقالات این شماره نیز مورد توجه صاحب نظران، اندیشمندان، پژوهشگران و همه علاقه مندان به مطالعات اجتماعی محیط زیست قرار گیرد و کاربرست نتایج و یافته های محققان، نقش موثری در جلوگیری از مشکلات محیط زیست یا کاهش و حل معضلات موجود محیط زیستی ایفاء نماید.

صادق صالحی

استاد جامعه شناسی محیط زیست